

www.turkishstudies.net/social

Turkish Studies - Social Sciences

eISSN: 2667-5617

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Gayriresmî Erken Evlilikler: 18 Yaş Altı Evlilik Yapan Kadınların Evlilik Öncesi Aile Yaşantılarının İncelenmesi*

Informal Early Marriages: Examination Of Pre-Marriage Family Lives Of Women Who Married Under Age 18

Elif Çay Padalıhasanoğlu** - Ömer Miraç Yaman***

Abstract: In this research, it was aimed to collect information about the prenuptial family relations of women married before the age of 18, the process of marriage and the early postnuptial experiences of women. Qualitative research method was used within the scope of the study and in-depth interviews were conducted with 20 female participants living in Istanbul. Before the interviews, T.C. Ethics committee approval dated 29.10.2020-77844 was obtained from Istanbul University – Cerrahpaşa Social and Human Sciences Research Ethics Committee and informed consent form approval was obtained from the participants. While conducting the interviews, a semi-structured interview form was used. Interviews were recorded with voice recorders. After the interview records were analyzed, they were categorized as main and sub-themes by making descriptive analysis with a phenomenological approach. The data obtained were evaluated with a social work perspective. As a result of the research, it was found that family problems were directly or indirectly effective in early marriage of women, and that marriages took place voluntarily or not. Prenuptial negative family experiences are effective in voluntary early marriages and these marriages are in the nature of escape marriage. Early marriages made by family decision take place due to the prevalence of early marriages in the living environment, poverty and patriarchal family structure. In order to prevent early marriages, legal regulations should be issued, schooling rate of girls should be increased and in-kind and cash aids should be provided to families for girls who cannot continue their education due to poverty. In order to prevent early marriages for escape, awareness should be raised for families with various trainings and efforts should be made to ensure that the family system functions in a healthier way.

* Bu çalışma Elif Çay Padalıhasanoğlu tarafından Prof.Dr. Ömer Miraç Yaman danışmanlığında hazırlanan “Gayriresmî Erken Evlilikler: 18 Yaş Altı Evlilik Yapan Kadınların Evlilik Öncesi Aile Yaşantılarının İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Çalışma öncesince İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 29.10.2020 tarih ve 77844 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

** Sorumlu Yazar: Sosyal Hizmet Uzmanı

Corresponding Author: Social Worker

ORCID 0000-0002-4147-1357

eliff.cay26@gmail.com

*** Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet

Prof. Dr., Istanbul University-Cerrahpaşa, Faculty of Health Sciences, Social Work

ORCID 0000-0001-9989-8575

omermirac@gmail.com

Cite as/ Atıf: Çay Padalıhasanoğlu, E. & Yaman, Ö.M. (2022). Gayriresmî erken evlilikler: 18 yaş altı evlilik yapan kadınların evlilik öncesi aile yaşantılarının incelenmesi. *Turkish Studies - Social*, 17(5), 753-766. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.57788>

Received/Geliş: 26 February/Şubat 2022

Accepted/Kabul: 20 October/Ekim 2022

Published/Yayın: 25 October /Ekim 2022

Checked by plagiarism software

© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY- NC 4.0

Structured Abstract: Marriages that continue to exist within the framework of official rules of law are accepted as marriages that take place within the legal framework. The unions in which people perform various ceremonies according to their religion, tradition and culture within the framework of illegal rules and are accepted as "married" in their social circles are called "unofficial marriages". In this study, it is aimed to examine the factors that lead to unofficial early marriages. In this study, it is aimed to examine the factors that lead to unofficial early marriages. The main purpose of the study is to discuss the reasons for early marriage of women under the age of 18, to examine their premarital family life in detail, and to reveal the relationship network between premarital family life and early marriages. The subgoals of the study are as follows: To reveal the reasons why women prefer early marriage, their premarital family life, their views on marriage before marriage, their current views on early marriages, and their expectations from social work practices for the prevention of early marriages.

The research was carried out with the qualitative method by conducting in-depth interviews with women who were married with a religious marriage. The target population of the study consists of all women under the age of 18 who were got married by making a religious marriage in Turkey. However, since it is not possible to reach this target population, the sample of the study was limited to women who were under the age of 18 living in Istanbul and had an early marriage by making a religious marriage. With the purposive sample selection by social workers working in the field, 5 people were reached in the first stage, and then 15 people were reached by snowball sampling. A total of 20 women were interviewed and these interviews were recorded. Afterwards, the interviews were written as texts and the themes were formed by descriptive analysis with a phenomenological approach. Participants were between the ages of 21-38. The purpose of limiting the age interval of the participants to 38 is to emphasize the reasons for early marriages in recent years, taking into account the cultural change.

According to the findings obtained as a result of the research, it is observed that family problems are directly or indirectly effective in the early marriage of women. As a result of the study, two different approaches emerge that cause women to marry at an early age. These are voluntary early marriages and non-voluntary early marriages. While voluntary early marriages are made due to escape from the restless family environment, non-voluntary early marriages are early marriages made by family force. These two approaches can be explained with the concepts of "escape early marriages" and "forced early marriages". The results of the research show that voluntary early marriages are seen by women as a means of escape or salvation from the family. The reasons for escape or salvation early marriages include exposure to domestic violence, family pressure, conflict with the mother, unrelated father, and broken family. Involuntary early marriages, on the other hand, are early marriages that occur when women are forced by their families into a marriage. The reasons for the forced marriage of girls by families are due to economic problems, the phenomenon of honor, and the prevalence of early marriage culture. As a result of the research, it is seen that women cannot adapt to the responsibilities imposed on them after marriage, they cannot fulfill the roles expected from them, they are exposed to physical or psychological violence by their spouses, their social life is restricted by their spouses' families and they cannot continue their education. In addition to these, there are also participants who are satisfied with their marriage.

When the findings obtained as a result of the interviews with the participants who got married at an early age are evaluated from the perspective of social work, it is found that there is a relationship between premarital family life and early marriages. Negative family experiences result in women's tendency to marry at an early age. This has also been proven through the findings obtained within the scope of the research. In this context, families should be made aware of various trainings in order to prevent early marriages made in order to escape from family problems. These trainings should be given by social workers by conducting studies within the scope of the Ministry of Family and Social Services. Domestic physical violence, psychological violence, neglect, abuse, oppressive attitude and patriarchal family structure are important family problems which lead to early marriages. Family policies should be established by social workers in order to prevent early marriages due to problems in the family system.

Keywords: Social Work, family, women, early marriage, religious marriage

Öz: Bu araştırma kapsamında 18 yaşından önce evlilik yapan kadınların evlilik öncesi aile ilişkileri, evliliğin gerçekleştiği süreç ve kadınların erken evlilik sonrası deneyimlerine yönelik bilgi toplanması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır ve İstanbul'da yaşayan 20 kadın katılımcı ile

derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmeden önce T.C. İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 29.10.2020-77844 tarih ve sayılı etik kurul izni alınmış ve katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formu onayı alınmıştır. Görüşmeler gerçekleştirilirken yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazları ile kayıt altına alınmıştır. Görüşme kayıtları çözümlendikten sonra fenomenolojik yaklaşımla betimsel analiz yapılarak ana ve alt temalar şeklinde kategorize edilmiştir. Elde edilen veriler sosyal hizmet perspektifiyle değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda; kadınların erken yaşta gayriresmî evlilik yapmasında aile sorunlarının doğrudan ya da dolaylı olarak etkili olduğu ve evliliklerin isteğe bağlı ya da isteğe bağlı olmadan gerçekleştiği tespit edilmiştir. İsteğe bağlı yapılan erken evliliklerde evlilik öncesi olumsuz aile yaşantıları etkilidir ve bu evlilikler kaçış evliliği niteliğindedir. Aile kararıyla yapılan erken evlilikler ise yaşanan çevrede erken evliliklerin yaygın olması, yoksulluk ve ataerkil aile yapısı gibi nedenlerle gerçekleşmektedir. Erken yaşta yapılan evliliklerin önlenmesi için erken evliliklere ilişkin yasal düzenlemeler yapılmalı, kız çocuklarının okullaşma oranı artırılmalı ve yoksulluk nedeniyle eğitime devam edemeyen kız çocukları için ailelere ayni ve nakdi yardımlar yapılmalıdır. Kaçış erken evliliklerinin önlenmesi için aileler çeşitli eğitimlerle bilinçlendirilmeli ve aile sisteminin işlevlerini daha sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, aile, kadın, erken evlilik, dinî nikâh

Giriş

Aile, insan neslinin devamlılığını sağlayan, toplumun sahip olduğu kültürel değerleri nesilden nesile aktaran ve toplumsallaşmanın ortaya çıktığı temel birim olarak kabul gören, çok geniş bir yelpazeye sahip olan kavramdır (Sayın, 1990: 3). Aile kendi içinde bir sistemdir ve aile sisteminin yerine getirmesi gereken önemli işlevleri söz konusudur. Bu işlevler aile tarafından sağlıklı bir şekilde yerine getirilmediğinde çeşitli sorunlara yol açılmaktadır. 18 yaşından önce yapılan erken evlilikler bu sorunlar arasında yer almaktadır (Mihçioğur vd., 2010: 8).

18 yaş atında yapılan evlilikler için literatürde farklı ifadeler kullanılmaktadır. “Erken evlilik”, “çocuk evliliği” veya kadınlar tarafından yapılan evlilikler için kullanılan “çocuk gelin” kavramı bunlardan bazılarıdır. Erken evlilik kavramı göreceli nitelikte olması açısından bir kişi için normal görülen evlilik yaşı bir başkası için erken görülebilir. Bu nedenle “erken evlilik” bu evlilikleri kavram olarak karşılar nitelikte değildir. Çocuk gelin kavramı ise kadınların çocuk yaşta gelin olarak atfedilmesi ile erken yaşta yapılan evlilikleri normalleştirilmesi açısından uygun görülmemektedir (Nour, 2006: 1644). Öte yandan çocuk evliliği kavramı 18 yaşından önce ergenlik döneminin de söz konusu olabilmesi nedeniyle tam anlamıyla doğru bir kullanımı temsil etmemektedir. Ayrıca literatürde 18 yaşından önce yasal yollarla yapılmayan birliktelikler için evlilik kavramının kullanılması uygun görülmemektedir. Yasal hukuk kuralları söz konusu olmadan kişilerin kendi dinî ve kültürel değerleri, örf ve gelenekleri dâhilinde çeşitli törenler yaparak toplumsal düzeyde “evli” olarak nitelendirildikleri birliktelikler için “gayriresmî evlilikler” kavramı kullanılmaktadır (Rutten, 2010: 77). Türkiye’de resmî evlilik yaşı 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 143. maddesinde belirtilmiştir. İlgili kanunda erkek veya kadının 18 yaşını doldurmadığı sürece evlenemeyeceği, ancak olağanüstü durumlarda hâkim kararıyla 16 yaşını doldurmuş erkek veya kadının evliliğine izin verilebileceği belirtilmektedir (<https://www.mevzuat.gov.tr>). Kanunda belirtilen yasal evlilik yaşı gereğince 18 yaşından önce erkek veya kadın tarafından dinî nikâh ile yapılan birliktelikler için “gayriresmî erken evlilikler” kavramının kullanılması uygun görülmektedir.

Erken yaşta gayriresmî veya resmî olarak yapılan evlilikler dünyanın çoğu yerinde görülebilmektedir. Ancak bu evliliklerin oranları ülkelere göre farklılık göstermektedir. Erken yaşta yapılan resmî veya gayriresmî evliliklerin dünya genelindeki oranlarına bakıldığında bu evliliklere sosyoekonomik kalkınmanın düşük olduğu ülkelerde daha yaygın olarak rastlandığı görülmektedir (Otoo-Oyortey & Pobi, 2003: 45). Türkiye’de erken evliliklerin seyrine bakıldığında ise; UNICEF’in 2012 yılında yayımlanan raporunda yer alan sayısal verilere göre ülkemizdeki

kadınların %28.2'si ilk evliliğini 18 yaşından önce yapmaktadır (UNICEF, 2012). 2016 yılında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen “Türk Aile Yapısı Araştırması” verilerine göre Türkiye’de 18 yaş öncesinde yapılan evliliklerin oranı %18’dir. Cinsiyete göre dağılım söz konusu olduğunda ise kadınların %28’inin ilk evliliğini 17 yaş ve altında yaptığı görülmektedir (AÇSHB, 2016). Son olarak 2021 yılında yayınlanan “Türk Aile Yapısı Araştırması” erken evliliklere ilişkin güncel rakamları göstermektedir. Araştırma verilerine göre ülkemizde kadınların %24.2’si ilk evliliğini 18 yaşından önce yapmaktadır (TUİK, 2021).

Gayriresmî erken evliliklerin ortaya çıkmasında etkili olan çeşitli nedenler söz konusudur. Bu evlilikler aile kararıyla gerçekleşebildiği gibi kişinin kendi isteği doğrultusunda da meydana gelebilmektedir. Kişilerin kendi kararıyla yaptığı erken evlilikler genellikle evlilik öncesi aile hayatında yaşanan olumsuz koşullardan kaynaklanmaktadır. Fiziksel ve/veya psikolojik şiddet, parçalanmış aile, tutucu aile, çocuğu ilgi ve sevgiden mahrum bırakma gibi aile sorunları kadınların erken yaşta evliliği bu problemlerden kaçış aracı olarak görmesine yol açabilmektedir (Mıhçıokur vd., 2010: 7). Aile kararıyla erken yaşta yapılan evlilikler üzerinde ise genellikle ataerkil aile yapısı, yoksulluk ve toplumsal cinsiyet gibi unsurlar etkili olmaktadır (Yiğit, 2015: 58).

Görüldüğü gibi kadınların erken yaşta evlilik yapmasında aile, doğrudan veya dolaylı olarak rol oynamaktadır. Bu açıdan erken yaşta yapılan evliliklerin sebeplerini ortaya koymak için evlilik öncesi aile yaşantılarının incelenmesi gerekli olmaktadır. Bu çalışma ile 18 yaşından önce yapılan gayriresmî evliliklerin sebeplerini tartışarak evlilik öncesi aile ilişkilerinin incelenmesi, aile ilişkileri ile gayriresmî erken evlilikler arasındaki ilişki ağının ortaya konulması ve erken evliliklerin önlenmesine aileye bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşarak katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma kapsamında 18 yaşından önce dinî nikâh aracılığıyla erken yaşta aile birliği kuran kadınların evlilik öncesi yaşam deneyimlerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi amaçlandığından, kadınların yaşam deneyimlerinin derinlemesine aktarılacağı bir yöntem olarak görüldüğü için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılmasının bir diğer nedeni, yalnızca bir varlığı değil çeşitliliği kapsayan nitel araştırmaların içlerinde çeşitli yöntem ve araştırma uygulamalarını barındırmasıdır (Punch, 2005, s. 132). Araştırmada veri toplamak için ise derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmeden önce T.C. İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 29.10.2020-77844 tarih ve sayılı etik kurul izni alınmış ve katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formu onayı alınmıştır. Derinlemesine görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacıya formda kategorize edilmiş sorulara ek olarak farklı sorular sorma imkânı sunar (Patton, 1987: 111) ve bu sayede farklı sorularla yeni konuların açılmasını ve yeni fikirlerin ortaya çıkmasını sağlar (Merriam, 2013: 88). Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından hazırlanarak uzman hocalar tarafından kontrol edildikten sonra 2 kadın ile pilot uygulama yapılmıştır. Ardından görüşme formu revize edilmiştir ve revize edilmiş form aracılığıyla 18 kadınla daha görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu toplam 24 sorudan oluşmaktadır ve görüşme formu içinde; erken evlilik öncesi yaşam, erken evliliğe giden yol ve erken evlilik sonrası yaşama ilişkin sorular yer almaktadır.

Bu araştırmanın evrenini Türkiye’de 18 yaşından önce gayriresmî erken evlilik yapmış kadınların tamamı oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul’da 18 yaşından önce gayriresmî erken evlilik yapan kadınlar ile sınırlandırılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde detaylı bilgiye erişmek amaçlandığından amaçsal, teorik ve kartopu gibi rastlantısal olmayan örneklem tipleri kullanılmaktadır (Sarantakos, 1993: 140). Bu çalışma kapsamında ilk olarak amaçsal örneklem seçimi ile birlikte sahada görev yapan sosyal hizmet uzmanları aracılığıyla 5 katılımcıya

sonrasında ise kartopu örneklem seçimiyle birlikte 15 katılımcıya ulaşılmıştır. Toplam 20 katılımcıdan 10 tanesi ile görüşmeler COVID-19 pandemisi nedeniyle internet üzerinden yapılırken, katılımcıların sosyoekonomik koşulları ve internete erişim sıkıntısı yaşamaları nedeniyle 5 tanesi ile telefon aracılığıyla, 5 tanesi ile ise yüz yüze yapılmıştır. Ortalama 1 saat süren bu görüşmelerin ardından ses kayıtları çözümlenmiş ve 150 sayfalık ses kaydı çözümü elde edilmiştir. Ses kaydı deşifreleri üzerinden fenomenolojik yaklaşıma bağlı kalınarak temalar ve kodlamalar belirlenmiştir. Belirlenen temalar üzerinden betimsel analiz yapılmıştır ve çalışma kapsamında 4 farklı tema belirlenerek kategorize edilmiştir.

Saha araştırmasına katılan kadınların hayatlarının belirli dönemlerinde dile getirmekte zorlandıkları olumsuz olaylar yaşamış kişiler olmaları nedeniyle yaşantılarını aktarma noktasında zorluk yaşamış olmaları çalışmanın önemli sınırlılıklarındandır. Çalışmanın bir diğer önemli sınırlılığı COVID-19 pandemisi nedeniyle görüşmelerin yüz yüze yapılamaması ve bu durumun karşılıklı güven ilişkisinin kurulmasında zorluk çıkarmasıdır.

Araştırmanın Bulguları

Çalışmanın bulgular bölümünde 18 yaş altı dinî nikâh ile evlilik yapmış kadınlar ile yapılan derinlemesine görüşmeler aracılığıyla ulaşılan veriler incelenecektir. Öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler verilerek sonrasında derinlemesine görüşmeler ile ulaşılan veriler dört (4) farklı tema ile sunulacaktır. İlk ana temada evlilik öncesi aile yaşantısı, ikinci ana temada erken evlilik sebepleri, üçüncü ana temada evlilik kararı ve son olarak dördüncü ana temada ise erken evlilik sonrası yaşama ilişkin bilgiler aktarılacaktır. Kişisel bilgilerinin deşifre edilmemesi amacıyla katılımcıların gerçek isimleri yerine araştırmacı tarafından belirlenen kod isimler kullanılmıştır.

Demografik Bilgiler

Araştırma sonucunda katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular tabloda sunulmuştur. Tabloya göre katılımcılar 21-38 yaş aralığındadır ve katılımcıların yaş ortalaması 27'dir. Katılımcıların evlilik yaşlarının ortalaması ise 16'dır. Katılımcılar Türkiye'nin farklı bölgelerinde doğup büyümüş kadınlardır.

Tablo 1: Katılımcıların Yaşı, Evlilik Yaşı ve Doğum Yeri İlişkin Bilgiler

İsim	Yaş	Evlilik Yaşı	Doğum Yeri
Gökçe Hanım	24	17	Samsun
Duygu Hanım	28	17	Samsun
Ebru Hanım	21	17	Şanlıurfa
Aylin Hanım	26	17	Samsun
Büşra Hanım	21	17	Ankara
Dilek Hanım	26	17	Samsun
Çağla Hanım	35	12	Siirt
Burcu Hanım	30	16	Şanlıurfa
Ayşe Hanım	30	17	Diyarbakır
Meryem Hanım	38	16	Mardin
Esra Hanım	22	16	Bursa
Zeynep Hanım	32	17	Kırşehir
Gizem Hanım	22	16	Tekirdağ
Özge Hanım	33	15	Ankara
Leyla Hanım	25	17	İstanbul
Beyza Hanım	29	15	Samsun
Hande Hanım	27	17	İstanbul
Eda Hanım	21	17	Bursa
Canan Hanım	35	17	İstanbul
Sevim Hanım	29	16	Samsun

Evlilik Öncesi Aile Yaşantısı

Elde edilen veriler kapsamında bu tema altında aile içi şiddet, baskıcı aile, parçalanmış aile ve anne-babayla ilişkilere yönelik konulara yer verilmektedir.

Katılımcıların evlilik öncesi aile yaşantıları incelendiğinde, katılımcılardan çoğunun evlenmeden önce aile içinde şiddetin var olduğuna yönelik ifadeler kullandığı görülmektedir. Saha araştırmasına katılan katılımcıların evlilik öncesi aile yaşantılarında şiddet uygulayan kişi farklılık göstermektedir. Aile içinde şiddete maruz kaldığını ve/veya tanıklık ettiğini söyleyen katılımcılardan çoğunda şiddet uygulayan kişi baba, yalnızca 1 tanesinde ise annedir. Katılımcılardan 1 tanesi ağabeyleri tarafından şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. 1 katılımcı ise anne ve babasından şiddet gördüğünü ifade etmiştir. Evlenmeden önce aile içinde şiddete maruz kaldığını söyleyen Leyla Hanım, şiddet uygulayıcısının babası olduğunu ve hem annesine hem de kendisine yönelik şiddetin var olduğunu, bu nedenle şiddetten uzaklaşmak adına erken yaşta evliliğe yöneldiğini şu söylemleriyle ifade etmiştir:

“Evlenmeden önce çok huzursuzdum. Annemle değil ama babamla çok huzursuzduk. Hep bizi döverdi, şiddet uygulardı. Yani evde hep huzursuzluk çıkartırdı. Annemi de döverdi. Biz araya girmeye çalışırdık kardeşlerimle birlikte. Biz araya girince bizi de döverdi hem kardeşlerimi hem beni. Zaten benim evlenmek istememdeki en büyük sebebim babamdı. Çok huzursuzluk çıkarıyordu evde. Evden uzaklaşmak istiyordum. Yani babam sürekli huzursuzluk çıkartırdı. Annem öyle çok çene yapan bir kadın değildi zaten korkuyordu huzursuzluk çıkacak diye. Babamın yanında öyle çok bir şey konuşamazdık biz. Hep böyle babama göre yaşardı annem. İşten geldik babam her şeye bağırır çağırırdı evde huzur bulamazdık yani. Babam hep bağırır çağırırdı. Hatta bir kere dövdüğünde omzum çıkmıştı. Öyle bir insandı babam.” (Leyla Hanım)

Çalışmaya katılan katılımcıların evlilik öncesi aile ilişkilerine yönelik söylemlerinde aile baskısı öne çıkan temalardandır. Ailelerin baskıcı tutum sergilemesinin; kız çocuğunun yanında aile üyelerinden bir erkek olmadığı sürece dışarı gönderilmemesi, sosyalleşmesine izin verilmemesi, eve kapatılması gibi yollarla gerçekleştiği görülmektedir. Evlilik öncesinde ağabeylerinin tutucu ve baskıcı olmaları nedeniyle kısıtlamalara maruz kaldığını söyleyen Gökçe Hanım, yanında biri olmadan evden çıkmamasının yanı sıra ailesi ile birlikte de dışarıda vakit geçirmediklerini şu anlatımıyla açıklamıştır:

“... Onu yapma, şunu yapma, böyle yapma hani ağabeyimler sürekli böyle yapıyorlardı. Bu beni çok etkiliyordu. Bana o çok ters geliyordu, aslında yapılması gereken bir şey. Şimdi benim de çocuğum var ama onlar çok belli ederek yapıyorlardı bunu. Ama diyordum ki ben bir şey yapmıyorum ki siz niye böyle yapıyorsunuz? Hani ben kalkıp da bir arkadaşımın doğum gününe gidemem yani öyle bir lüks yok yani. Hani öyle bir hakkım yok. Çok fazla tutuculardı. Hani tamam bir çocuğu sıkıyorsun, belki bazı yerlere göndermek istemiyorsun, şey yapmak istemiyorsun. Tamam, göndermeyin ama farklı yönden bunu telafi edebilirdiniz. Hani kendiniz alıp bir yerlere gidebilirdiniz. Kendiniz alıp vakit geçirebilirdiniz. Hani illaki o boşluğu doldurabilirdiniz...” (Gökçe Hanım)

Katılımcıların evlilik öncesi aile yaşantılarına ilişkin söylemlerinde ön plana çıkan bir diğer ifade parçalanmış ailedir. Araştırmaya katılan kadınlardan 3’ü anne ve babalarının boşandıklarını ve annelerinin yanında büyüdüklerini ifade etmiştir. Katılımcılardan 1 tanesi küçük yaşta annesini, 1 tanesi babasını, 1 tanesi ise hem annesini hem de babasını kaybettiğini belirtmiştir. Katılımcılar arasında üvey annesiyle büyüdüğünü söyleyenler de vardır. Evlilik öncesinde annesinin sinir hastalığı yaşaması sebebiyle babası ikinci evliliğini yapan Gökçe Hanım, 4 yaşında anne ve anneannesi ile beraber, diğer kardeşlerinden ayrı yaşamaya başlamıştır. Gökçe Hanım, parçalanmış aile içinde büyümenin zorluklarını şu anlatımıyla ifade etmiştir:

“Annemle babamın arasında ben 1 yaşındaymışım hani ayrıldıklarında. Şimdi annem benim sinir hastası, sinir hastalığı geçirdiği için beni alıp anneannemin yanına gidiyor. Diğer 3 büyüklerimi almıyor. O yüzden tek çocuk olarak büyüdüm ben. Aslında 4 kardeşiz. Diğer 2, babamın diğer eşinden 2 tane daha çocuğu var. 6 kardeşiz. O ikisi imam nikâhıyla eşinden benim annem resmi nikâhla. Ama hani tabi ki ben bu konular yüzünden suçlamıyorum. Sonuçta benim annem bir

rahatsızlık geçirdi ama benim babam hiç ilgisiz bir baba değildi. Hani Allah razı olsun çok hala daha da elini üzerimizden hâlâ eksik etmez. Hani ama tabi ki o zaman çocuksun. Hani diğer kardeşlerinle ayrı yaşıyorsun. Onlar sana özeniyor sen onlara özeniyorsun. Ondan sonra hani mesela teksin, kızsın, artık hani yetişme çağına giriyorsun. İşte hani 2 tane büyük ağabeylerin var. Ondan sonra işte ikide bir gözetlemeye çalışıyor. Hiçbir şekilde bir yere yollamak istemiyor. Ondan sonra kendileri de zaten yoklar. Dışarıda çalışıyorlar. Onlar babayla, diğer 3 kardeş babayla yaşıyordu hani kendi annemden olanları söylüyorum...” (Gökçe Hanım)

Yapılan görüşmelerde, katılımcıların çoğunluğu evlilik öncesinde anne ve babalarıyla olan olumsuz ilişkilerine değinmiştir. Katılımcıların çoğu annesiyle çatışma içerisinde olduklarını belirtmiştir. Çatışmaya sebep olan faktörler arasında; annenin otoriter olması, anne ile katılımcılar arasında fikir ayrılıklarının söz konusu olması, annenin tutucu olması ve şiddet göstermesi etmenleri yer almaktadır. Annesiyle sağlıklı bir ilişki ve iletişim kuramadıklarına yönelik söylemleri olan Zeynep Hanım’ın açıklamaları şu şekildedir:

“Yani anne babalar gerçekten evlatları için her şeyi istiyor ama bazen onlar da bilmediği için yanlış yola sevk ediyorlar. Bazen diyorum ki hani keşke annem biraz daha ılımlı olsaydı. O öyle biri olsaydı ben kesinlikle evlenmezdim. 17 ne demek ya? 17 yaşında bir insanın elinde kitap olur, defter olur ya da roman olur yani budur. Annem benim biraz nasıl diyeyim size benim dediğim olsun derdi. Dediyim dedikti. Babam mesela evet biraz daha fikirlere saygı duyar ama annem öyle değildi. Annem biraz daha sabit fikirliydi. Ama çok şükür o da zamanla aştı bunu şu an o hallerinden eser yok. Ama o zamanlar annem öyle olsaydı evlenmezdim...” (Zeynep Hanım)

Katılımcıların babayla ilişkilere yönelik anlatımlarında çoğunlukla ev ve aileyle hem maddi hem de manevi olarak ilişkisi olmayan baba ifadesi öne çıkmaktadır. Katılımcıların söylemlerine göre katılımcılardan çoğunun babası eve maddi gelir getirmemektedir. Katılımcılar evlenmeden önce babalarının çalışıp kazandıklarını ancak kazandıkları geliri aileleri için kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Babasının eve gelir getirmemesinden kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını söyleyen Özge Hanım’ın bu konuya ilişkin açıklamaları şu şekildedir:

“Babam çok sorumsuz bir insandı aslında. Annem çok despot biriydi hiçbir şeyi paylaşamazdım onunla yani. Biz 7 kardeştik ama babam çok sorumsuzdu. Çalışırdı ama çalıştığını getirmezdi kahvelerde orada burada yerd. Sorumsuzdu yani bizimle ilgilenmezdi. Ya çok kötü bir çocukluk geçirdim sonra da mutsuz bir evlilik yaşadım. Benim babam çok sorumsuz bir insandı evle hiç ilgisi yoktu. Yani tamam öyle fiziksel şiddet yoktu ama psikolojik şiddet çok vardı.” (Özge Hanım)

Katılımcıların evlilik öncesi aile ilişkilerine ilişkin anlatımlarına göre, katılımcıların çoğunluğunun evlilik öncesinde aile içi şiddet gördüğü veya babanın anneye şiddetine tanıklık ettiği, tutucu bir aileye sahip olduğu için baskı ve kısıtlamalarla büyüdüğü, katılımcılardan bazılarının ataerkil aile yapısı içinde büyüdüğü ve annesiyle veya babasıyla olumsuz ilişkilerinin var olduğu söylenebilir. Katılımcıların söylemlerinden edinilen bilgilere göre evlilik öncesinde yaşanan bu olumsuz aile yaşantıları katılımcıların erken yaşta evlilik yapmalarında etkin rol oynamaktadır.

Erken Evlilik Sebepleri

Elde edilen veriler kapsamında bu tema altında erken evliliğe sebep olan etmenler olan evlilik öncesi olumsuz aile koşulları, yoksulluk ve ataerkil yapıya ilişkin konulara yer verilmektedir.

Saha araştırmasına katılan kadınların erken evlilik yapmalarına sebep olan etmenlere yönelik söylemlerine göre, olumsuz aile yaşantılarının erken evliliğin gerçekleşmesine sebep olan en temel unsur olduğu dikkat çekmektedir. Huzursuz aile içinde doğup büyüyen ve olumsuz aile ilişkilerine sahip olan katılımcılar çoğunlukla erken yaşta kendi isteği doğrultusunda evlilik yapan katılımcılardır. Katılımcıların söylemlerine göre kadınların huzursuz aile ortamından kaçış, aile içindeki baskıcı tutumdan kaynaklanan kısıtlamalardan kaçış ve maruz kaldıkları olumsuz tutumlara karşı aileyi cezalandırma düşüncesiyle erken yaşta evliliğe yöneldikleri anlaşılmaktadır.

Saha araştırmasına katılan katılımcılardan Eda Hanım'ın huzursuz aile ortamından kaçış amacıyla evlilik yaptığına ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“O sıralar annemin çok üst düzey bir psikolojik bozukluğu oldu. Çok böyle buhran geçirdi yani artık kendi kafasından bir şeyler uydurmaya başlamıştı. Böyle garip bir haller içerisine bürünmüştü ve benimle devamlı kavga ediyordu. Artık bana vurma derecesine gelmişti yani çok sinirlendiği zaman vuruyordu. Benim evlenme aşamam tamamen annemin o zamanki psikolojisinin bozulmasına bağlı. Çok bunalmıştım, tamamen evden uzaklaşmak istemiştım ve artık çok dolmuştum yani. Evlenmeyi kabul etmişim o zaman.” (Eda Hanım)

Olumsuz aile ilişkilerinden dolayı erken yaşta evlilik yaptığını söyleyen Hande Hanım, aile baskısından kaçış amacıyla erken yaşta evlenmek istediğini belirten katılımcılardandır.

“Yani ben evleneceğim zaman evlenmeyi böyle özgürleşmek diye görüyordum. Hani artık bir büyük kadın olduğumda, eşim olduğunda benim eşim babam gibi olmayacaktı. Beni daha özgür bırakacaktı. Rahatça, özgürce markete gidebilecektim. Bu benim için çok büyük bir ödülü ve evlilik eşittir özgürlük demekti bir yerde...” (Hande Hanım)

Katılımcılardan bazıları ailesinin ekonomik durumu nedeniyle erken yaşta evlilik yaptığını söylemiştir. Katılımcıların söylemlerine göre, aile içinde yaşanan ekonomik sıkıntılar ve yoksulluk nedeniyle yapılan erken evlilikler çoğunlukla ailenin isteği doğrultusunda gerçekleşen evliliklerdir. Aileler içinde buldukları yoksullukla baş etmenin yolunu, kız çocuklarını erken yaşta evlendirerek ekonomik yüklerini hafifletmek olarak görmektedirler. Bu evlilikler genellikle kız çocuklarının rızası olmadan gerçekleşmektedir. Yoksul bir ailede büyüyen Özge Hanım, içinde buldukları ekonomik sıkıntılar nedeniyle kendisinin ve diğer kardeşlerinin annesinin zoruyla erken yaşta evlilik yaptığını şu şekilde açıklamıştır:

“Annem zorladı beni ekonomik sorunlar vardı. Yani bizim evde biraz anne ağırlıklı bir aileyiz biz. Yani baba tamam kumar oynuyordu ediyordu ama annem artık yeteri kadar bıktığı için babamın o şeyinden annemin sözü geçiyordu. O yüzden babam da bir şey diyemedi. Kimse bir şey diyemedi yani annem öyle uygun gördüğü için. Rahmetli Ayşe ablam da öyle annemin zoruyla evlendi. Ağabeyime de annem buldu eşini o da annemin zoruyla evlendi. Bir tek büyük ablam lisede staj yaparken tanıştılar bir tek o yani kendisi karar verip evlendi. Ama o da küçüktü yani lise bittikten sonra evlendi. Benim kız kardeşim de küçük evlendi o da sevmeden evlendi. Ama ne yaptığını ne yaşadığını hiç anlatmadı. Ama mutsuz olduğunu ben biliyordum, hissediyordum ama çok ketumdu ablam. Yani ağzından hiç laf alamazdık. Kendini vurdu işte sonra.” (Özge Hanım)

Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre erken evliliklere yol açan unsurlar arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil aile yapısı yer almaktadır. Araştırmaya katılan katılımcılardan evlilik öncesinde Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşamış olanların evliliklerinde bu iki unsurun etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca bu evliliklerin aile zoruyla yapılan evlilikler olduğu bilinmektedir. Fakat katılımcılar arasında kendi isteğiyle evlilik yaptığını söyleyenler de mevcuttur. Bu durum yaşanan bölgede hâkim olan toplumsal roller ve ataerkil yapı neticesinde öğrenilen aile rolleri ile ilişkilendirilebilir. Ağabeylerinin kararı ile erken yaşta evlilik yapan Meryem Hanım, evlilik konusunda kendisine seçim hakkı sunulmadığını, annesinin bu konular üzerine kadınların konuşmaması gerektiği uyarısı üzerine evliliği kabullenmek zorunda kaldığını şu söylemleriyle ifade etmiştir:

“İşte görücü usulü babam vefat etmeden önce eşimin ailesi hep geliyordu beni istiyordu. Eşimin ailesi ağabeyimin bacanağıydı. Sürekli istiyorlardı babam da diyordu vermeyeceğim başlık parası yüzünden herhalde şey yapamıyorlardı. Ondan sonra babam vefat etti, bir sene sonra tekrardan geldiler. Ağabeyim verdi yani bize kimse bir şey sormuyordu ki. Ne çocuk yapmamızla alakalı ne de evlenmemizle alakalı. Yani yapacaksın bitti. Zaten annem hani amcamın çocukları istiyorlardı. Ben de onlara asla diyordum aileden biriyle evlenmek istemediğim için şey yapıyordum sesimi çıkartıyordum yok diyordum. Annem diyordu ki sus diyordu böyle konularda kızlar konuşmaz. Kimse konuşmadı, sen neden konuşuyorsun diyordu. En küçüğü bendim. Ondan sonra dedim ki akrabaya gitmekten bunlara gideyim daha iyi.” (Meryem Hanım)

Katılımcıların erken yaşta evlenme sebeplerine ilişkin söylemlerinden yola çıkarak aile içi şiddet, baskıcı aile ve anne-babayla olumsuz ilişkiler nedeniyle yapılan evliliklerin genellikle aile sorunlarından kaçış amacıyla, kişinin kendi isteğiyle yapılan evlilikler olduğu görülmektedir. Cinsiyet eşitsizliği ve ekonomik nedenlerle yapılan erken evlilikler ise çoğunlukla aile zoruyla yapılmış evliliklerdir.

Evlilik Kararı

Elde edilen veriler kapsamında bu tema altında evlilik kararına ilişkin bulgulara, kendi isteğiyle evlenme ve aile zoruyla evlenme konularına yer verilmektedir.

Saha araştırmasına katılan katılımcılar çeşitli yöntemlerle evlilik yapmışlardır. Bu evlilikler arasında; kaçarak evlilikler, ailenin rızasıyla yapılan evlilikler, görücü usulü ile yapılan evlilikler ve aile zoruyla yapılan evlilikler olmak üzere dört yöntem öne çıkmaktadır. Katılımcılardan 9 tanesi kaçarak, 5 tanesi ailesinin izni dâhilinde, 4 tanesi görücü usulüyle, 2 tanesi ise aile zoruyla evlilik yaptığını belirtmiştir. Görücü usulü ile yapılan evliliklerde kadının rızası söz konusudur. Kaçarak evlilik yaptığını söyleyen katılımcılardan Dilek Hanım'ın evlilik sürecine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Kaçarak evlendik. Nasıl karar verdik zaten ailem onu taniyordu. Annem görüştüğümüzü öğrenmişti sevgili olarak. Pek sıcak bakmadı açıkçası. Yaşın küçük hani böyle şeyler olmaz gibi işte. Ama biz görüşmeye devam ettik. Bir zaman sonra işte görüşemiyorduk. Yani eskisi kadar rahat değildim annem öğrendiği için. Dışarı çıkıp hiçbir şey yapamıyordum. O zaman karar vermiştim. Acele oldu aslında hani hiç düşünmeden birden. Ailem tutucu değildi ama eşimi öğrendikleri zaman biraz şey yaptılar. Dışarı çıkıyordum tabi ama işte annemle, kardeşimle öyle. Tek başıma çıkıyordum...” (Dilek Hanım)

Görücü usulüyle ve kendi rızası dâhilinde evlilik yaptığını söyleyen katılımcılardan Hande Hanım'ın bu duruma ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“İşte biz medreseye başladım ben. Ondan sonra orada benim bir hocam vardı. Hocamın eşinin de erkek talebesi varmış. Onlar hani bize ön ayak oldular falan ben hiç bilmiyordum. Ondan sonra anneme demişler hocam benim hocam demiş. Ondan sonra annem de babama söylemiş olabilir diye. Sonra bir kere işte benim hocamla onun eşi görüştürdü bizi. Benim için zaten hani evlenmek olması gereken bir şeydi ve hani ne kadar erken o kadar iyi gibi görüyordum. Sevinmişim de hani ilk defa bir görücü geldi diye. Eşimi görür görmez tamam dedim yani büyük bir aşktan ziyade mantıklı davrandığımı düşünüyordum. Sonrasında ailemin rızası ile istemeye geldiler zaten 6 ay içerisinde de evlendik.” (Hande Hanım)

Saha araştırmasına katılan kadınlardan yalnızca ikisi evliliğe ailesi tarafından karar verildiğini ve evlilik kararının kendisine danışılmadan alındığını belirtmektedir. Ailenin, çocuğu erken yaşta evliliğe zorlamasına neden olan etmenler arasında ekonomik sorunlar ve ataerkil yapı ön plana çıkmaktadır. Ailesinin içinde bulunduğu yoksulluk sebebiyle annesinin kendisini zorla evlendirdiğini söyleyen Özge Hanım, evliliği kabul etmediğini ve bu yüzden annesi tarafından şiddet gördüğünü şu söylemleriyle ifade etmiştir:

“Ben sekizinci sınıfta bitirdiğimde ağabeyimin eşinin akrabası beni düğünde görüyor. Ağabeyim de küçük evlendi yengemle. E annem de zaten zor kıt kanaat bize bakıyor maddi durumu da çok fazla yok. E ast-subay da istiyor. Ben gün yüzü göremedim çocuklarım görsün, rahat etsin hem memur rahat ederler dedi. Ben istemedim çünkü ben çok çalışkan bir çocuktum Ankara Fen Lisesi'ni kazanmışım. O zaman hedeflerim çok farklıydı. Annem söz verdim, gelecekle istemeye dedi. Geldiler bir günde yüzük taktılar. Taktıkları günden bir hafta sonrası ben olmaz dedim yapamadım, çok ağladım. Annem o gece beni sabaha kadar oklavayla dövdü. O yüzden de o gün bugün tam 9 yıl eşimle evli kaldım. Ondan sonra ayrılma kararı aldım ondan ablam vefat ettikten sonra.” (Özge Hanım)

Saha araştırmasına katılan kadınların evlilik kararına ilişkin söylemleri genel olarak değerlendirildiğinde, evliliğin gerçekleşmesine yönelik karar alıcıların çoğunlukla kendileri olduğu

görülmektedir. Aile kararı ile gerçekleştirilen evlilikler de söz konusudur fakat kadınların kendi isteği doğrultusunda gerçekleşen evlilikler sayıca daha fazladır. Evlilik kararını kendisi veren katılımcıların evlilikleri genellikle kaçarak evlenme türündedir. Katılımcıların erken yaşta evlilik kararına yönelmelerinde etkili olan en temel unsur evliliği aile içinde yaşanan olumsuz koşullardan kaçış aracı olarak görmeleridir. Katılımcıların evliliği kaçarak yapmalarında etkili olan temel unsur ise ailenin evliliği onaylamayacağı düşüncesidir.

Erken Evlilik Sonrası Yaşam

Katılımcıların evlilik gerçekleştikten sonraki yaşam deneyimlerine yönelik söylemlerinde erken yaşta üstlenilen sorumluluklar, psikolojik ve fiziksel şiddet, cinsel istismar ve yoksulluğa yönelik ifadeler öne çıkmaktadır. Erken evlilik sonrası ortaya çıkan bu sorunların yanı sıra evliliğinden memnun olduğunu söyleyen katılımcılar da mevcuttur. Katılımcıların evlilik gerçekleştikten sonraki yaşantılarında öne çıkan en temel sorunun çocuk yaşta büyük sorumluluklar altına girmeleri olduğu görülmektedir. Bu duruma ilişkin olarak Aylin Hanım'ın ifadeleri şu şekildedir:

“O zamanlar işte küçük olduğum için bazı şeyler zor geliyordu. Hani sonuçta bekârken ev işiydi falan çok bilmediğimiz için ama şimdi evlendim her şeyi çocuk sana bakıyor, ev işleri yemek falan. Zor değil ama insan bun alıyor işte. Yani bunlar sorumluluk olduğu için zor geliyordu ister istemez. Ama hiçbir zaman hani şey olmadı. Çok bunalıp da yani bunları kavga tartışacak şekilde falan böyle bir sıkıntımız olmadı. O dönemlerimi atlattığımı düşünüyorum. İlk başlarda normal çünkü 17 yaşındayım yani normalde de insanın oynama çağı yani. Sonuçta insanın çocuk olup da evde oturması, okumak gezmek varken yani zordu.” (Aylin Hanım)

Katılımcıların evlilik sonrası yaşantılarında öne çıkan önemli sorunlardan bir diğeri şiddettir. Üç evlilik yaptığını ve ilk evliliğinde eşi tarafından şiddet gördüğünü söyleyen Çağla Hanım'ın bu duruma ilişkin olarak açıklamaları şu şekildedir:

“Bak ben biliyor musun nasıl hocam? Ben 3 evlilik yapmışım. İlk evliliğimde Batmanlı birisi ile evlendim 12 yaşında hocam. 12 yaşında evlendim onunla hep şiddet görüyordum, hep beni dövüyordu. 12 yaşında evlendim 2 kızım ondan oldu. Bir tane vefat etti. Ondan sonra tekrar evlendim. Öyle hemen evlenmedim yani. İlk eşim kuma getirdi üstüme. Bana şiddet uyguluyordu ondan sonra bana kuma getirdiği için beni istemedi. Ben ayrılmadım bizi kovdu yani. Ondan sonra memlekette herkes benim yüzüme vuruyordu. Ondan sonra ben geldim İstanbul'a...” (Çağla Hanım)

Katılımcılar arasında eşi tarafından cinsel istismara uğradığını söyleyenler de mevcuttur. Bu duruma ilişkin olarak evliliğinde eşi tarafından çocuk yaşta cinsel istismara maruz kaldığını söyleyen Özge Hanım'ın anlatımları şu şekildedir:

“... Eşim zordu. Cinsel hayatı çok istiyordu. Ben çocuktum çok uykum geliyordu. Uyumuyordu beni gece yatınca hiç unutmuyorum. Hani gece onun istediğini yapmadığım müddetçe ben uyuyamıyordum. Gözlerimi falan açıyordu psikolojisi bozuktu yani bir değişikti. Çok şeydim yani hemen hamile kaldım...” (Özge Hanım)

Araştırmaya katılan kadınların evlilik sonrasındaki yaşam deneyimlerine yönelik söylemleri değerlendirildiğinde katılımcıların evlendikten sonra pek çok sorunla yüzleştikleri söylenebilir. Bu sorunlar genellikle katılımcıların evlendiklerinde çocuk yaşta olmaları, eşleri ile aralarındaki yaş farkının fazla olması ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi unsurlardan kaynaklanmaktadır. Katılımcıların evlilik sonrasında şiddete ve cinsel istismara maruz kalmaları, sosyal hayatlarının kısıtlanması ve çocuk yaşta ev işleri ve annelik gibi sorumlulukların altına girmeleri öne çıkan temel sorunlar arasında yer almaktadır. Katılımcılardan bazıları evliliğinden memnun olduğunu söylemiştir fakat evliliğinden memnun olmasına rağmen ekonomik sıkıntılar nedeniyle zorluk yaşadıklarını söyleyen katılımcılar mevcuttur.

Sonuç

Literatürde erken evliliklere ilişkin yapılan çalışmaların çoğunun geçmişte yapılan erken evliliklere yönelik olduğu görülmüştür. Literatürde günümüz şartlarında yapılan erken evliliklere ilişkin sınırlı sayıda çalışma bulunması nedeniyle bu çalışma kapsamında katılımcıların yaşları 21-38 ile sınırlandırılarak günümüzde yapılan erken evliliklerin sebeplerine ilişkin bilgi toplanılmaya çalışılmıştır. Katılımcılara erken evliliklerin sebeplerine yönelik sorular yöneltilerek erken evlilikler ile evlilik öncesi aile yaşantısı arasındaki ilişki ağını ortaya koymak amaçlanmıştır. Katılımcılardan edinilen bilgiler neticesinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun parçalanmış ailede büyüdüğü, aile içinde şiddete maruz kaldığı veya tanıklık ettiği, ailelerinde baskı ve kısıtlamaların var oluşu tespit edilmiştir. Bu sorunlardan biri veya fazlasıyla yüzleşen katılımcılar aile sorunlarından kurtulmak için evliliğe yöneldiğini belirtmiştir.

Katılımcıların erken yaşta evlilik yapmalarının sebeplerine ilişkin anlatımları neticesinde; evlilik öncesi olumsuz aile koşulları, yoksulluk gibi unsurların bu evliliklerin gerçekleşmesinde önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan kadınlardan büyük bir çoğunluğu evlilik öncesi aile hayatlarında var olan olumsuz koşullar nedeniyle erken yaşta evliliğe yöneldiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifade ettiği olumsuz aile koşulları arasında aile içi şiddet, baskı ve kısıtlamalar, anne ve babayla iletişimsizlik ve parçalanmış aile gibi sorunlar yer almaktadır. Kadınlar bu aile sorunlarından kaçış amacıyla erken yaşta evliliğe yönelmektedirler. Literatürde kadınların erken yaşta evden kaçma davranışının aile sorunlarıyla ilişkili olduğuna yönelik pek çok çalışma mevcuttur ve bu çalışmalar araştırmanın aile sorunları nedeniyle meydana gelen kaçarak evlenme olgusuna ilişkin bulgularını destekler niteliktedir. Sjöblom (2006) 20-25 yaş aralığında olan kadınlarla 3 sene boyunca derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmiştir ve yaptığı araştırma sonucunda evden kaçma davranışı sergileyen kadınlardan çoğunun evden kaçmadan önce aile içi fiziksel/psikolojik şiddete ve ihmal ve istismara maruz kaldığını tespit etmiştir. De Man (2000), 12-18 yaş aralığında olan lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmanın sonucunda parçalanmış ailede büyüyen ve diğer aile üyeleri ile ilişkileri zayıf olan kadınların erken yaşta evden kaçma davranışı sergilediği sonucunu elde etmiştir. Bu konuya ilişkin olarak Williams ve diğerleri (2001) de 18-22 yaş aralığında olan gençlerle mülakatlar gerçekleştirmiştir. Yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda aile içinde şiddet ve cinsel istismara maruz kalan ve anne veya babası madde kullanan kadınların erken yaşta evden kaçma davranışı sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ülkemizde bu evden kaçma davranışı kadınlar için genellikle evlilik yoluyla gerçekleşmektedir. Duru ve Arslan (2014), çalışmasında evlilik öncesi aile yaşantılarında iletişimsizlik, yoksulluk, ihmal gibi sorunlar yaşayan kadınların erken yaşta kaçarak evlenme davranışı sergilediğine yönelik ulaştıkları sonuç bu çalışmanın kaçarak evlenmeye ilişkin bulgularını destekler niteliktedir.

Katılımcıların söylemlerinden elde edilen verilere göre evliliğin kadınlar tarafından evden kaçma aracı olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcılardan bazıları evlendikten sonra yaşadıkları olumsuz koşullar nedeniyle bir başka erkekle kaçarak aile birliği kurduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum kadınların içinde buldukları mevcut zor koşullardan kurtuluş aracı olarak erkekleri görmeleri ile açıklanabilir. Kadınlar evlilik öncesinde ve sonrasında karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelmek için erkekleri sığınacak liman olarak görmektedirler. Kadınların eğitim hayatından koparılması, evliliklerini sonlandırdıklarında toplum tarafından “dul” adı altında baskıya maruz kalmaları, aile evine döndüklerinde olumsuz tepki ile karşılaşmaları ve aile tarafından ekonomik anlamda desteklenmemeleri kurtuluşu bir erkek ile evlilikte görmelerinde etkili olan unsurlardır.

Evlilik öncesi aile sorunlarının yanı sıra katılımcıların erken yaşta evlilik yapmasında etkili olan bir diğer unsur ataerkil aile yapısı ve yaşanan bölgeye ilişkin örf ve adetlerdir. Araştırmaya katılan katılımcılardan özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde doğup büyümüş kadınların evliliklerinde ataerkil yapı ve yaşanan bölgedeki evliliğe ilişkin örf ve adetler önemli rol

oynamaktadır. Ataerkil aile yapısı nedeniyle gerçekleşen erken evlilikler genellikle aile zoruyla yapılan evliliklerdir. Bulunulan bölgede kız çocuklarını erken yaşta evlendirme kültürünün yaygın olması ailelerin bu evlilikleri uygun görmesine yol açmaktadır. Kız çocuklarının rızası dışında gerçekleşen bu evlilikler genellikle tanımadıkları kişilerle evlendirilmeleri ile sonuçlanmaktadır. Kız çocuklarının erken yaşta aile zoruyla evlendirilmesinin nedenleri arasında ekonomik sorunlar da yer almaktadır. Katılımcılardan bazıları ailelerinin kız çocuklarını ekonomik bir yük olarak görmesi nedeniyle erken yaşta zorla evlendirilmiştir. Orçan ve Kar (2008), çalışmasında yoksul ailelerde erken evliliklerin daha fazla görüldüğü ve bu nedenle kadınların erken evlilik yapmasında ekonomik sorunların önemli rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır. Orçan ve Kar'ın elde ettiği sonuçlar bu çalışmanın yoksulluğun erken evlilikler üzerindeki etkisine yönelik bulgularını destekler niteliktedir.

Katılımcıların erken evlilik sonrası yaşantılarına yönelik paylaşımları neticesinde elde edilen veriler erken evliliklerin sonuçları ile bağdaştırılabilir. Katılımcıların evlilik sonrası deneyimlerinde özellikle çocuk yaşta annelik ve ev işleri gibi sorumlulukları üstlenmeleri nedeniyle ortaya çıkan sorunlar ön plana çıkmaktadır. Bu sorunların ortaya çıkmasında, kadınların kendilerinden beklenen rolleri çocuk yaşta olmaları nedeniyle yerine getirememeleri etkili olmaktadır. Evlilik sonrası meydana gelen bu sorunlar bireysel ve toplumsal düzeyde sonuçlar doğurmaktadır. Bireysel düzeyde sonuçlar arasında cinsel istismar, şiddet, eğitim hayatından kopuş ve sosyal hayatın kısıtlanması yer almaktadır. Erken yaşta yapılan evliliklerin toplumsal düzeyde sonuçları arasında ise erken yaşta yapılan ebeveynliklerin ileriki nesiller için tehlike arz etmesi ile toplumun aile yapısının olumsuz anlamda etkilenmesi, eğitimsizlik ve kadınların istihdama dâhil olamaması yer almaktadır. Hülya Çakır (2013), çalışmasında 20 kadın ile yaptığı görüşeler neticesinde erken evliliklerin sonuçlarına ilişkin elde ettiği sonuçlar çalışmanın bu bulgularını destekler niteliktedir.

Çalışma sonucunda ulaşılan bulgulara göre erken evliliklerin meydana gelmesinde evlilik öncesi aile sorunları doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkili olmaktadır. Bu doğrultuda araştırma sonucuna göre erken evliliklere ilişkin olarak isteğe bağlı olan erken evlilikler ve isteğe bağlı olmayan erken evlilikler olmak üzere iki farklı boyut ortaya çıkmıştır. İsteğe bağlı olan erken evlilikler kadınların rızası dâhilinde gerçekleşen evliliklerken isteğe bağlı olmayan erken evlilikler ise ailelerin kararı doğrultusunda gerçekleşen evliliklerdir. Bu durum “kaçış erken evlilikleri” ve “zorla yapılan erken evlilikler” kavramları ile ilişkilendirilebilir. Talip Yiğit (2015), çalışmasında erken evliliklere ilişkin yaptığı araştırma neticesinde elde ettiği sonuçlar çalışmanın bu bulgularını desteklemektedir. Zorla yapılan erken evliliklerin sebepleri arasında erken evliliklerin yaşanılan bölgede normal görülmesi, yoksulluk, ataerkil yapı ve namus olgusu gibi unsurlar yer almaktadır. Aile sorunlarından kurtuluş amacıyla yapılan kaçış erken evliliklerinin sebepleri arasında ise şiddet, baskıcı ve tutucu aile, anne ve babayla iletişimsizlik, parçalanmış aile gibi sorunlar yer almaktadır.

Çalışmanın sonuçlara ilişkin olarak erken evliliklerin meydana gelmesinde evlilik öncesi aile yaşantılarının en temel etken olduğu görülmektedir. Bu nedenle erken evliliklerin önlenmesi için ailelerin çeşitli eğitimlerle bilinçlendirilmesi ve buna yönelik aile politikalarının oluşturulması gerekmektedir. Bu evliliklerin yaygın olarak görülmesinde etkili olan bir diğer önemli unsur resmî nikâh olmaksızın yapılan dinî nikâhlardır. Kanunlarla yasaklanmış olmasına rağmen ülkemizde dinî nikâhla erken evlilikler yapılmaya devam etmektedir. Bu evliliklerin devlet tarafından sıkı takibinin yapılması, resmî nikâh olmaksızın erken yaşta kıyılan dinî nikâhlara yönelik cezai yaptırımların uygulanması gerekmektedir. Erken evliliklerin önlenmesi için sosyal hizmet uzmanları tarafından sosyal incelemeler yapılarak olumsuz aile ilişkileri söz konusuysa aile sorunları tespit edilmeli ve eğitici rolü kapsamında aileler bilinçlendirilmelidir. Ekonomik nedenlerle yapılan erken evliliklerin önlenmesi için sosyal hizmet uzmanları bağlantı kurucu rolüyle ailelerin ve kız çocuklarının sosyal destek sistemlerine erişmelerine imkân sağlamalıdır. Son olarak sosyal hizmet uzmanları savunuculuk rolüyle evlilik sonrası aile içi şiddet, istismar,

yoksulluk gibi sorunlar yaşayan kadınları sahip oldukları hukuki haklar konusunda bilinçlendirmelidir.

Kaynakça

- Çakır, H. (2013). *Sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler çerçevesinde erken evlilikler: Ankara Pursaklar örneği*. Gazi Üniversitesi.
- DeMan, A. (2000). Predictor of adolescent running away behavior. *Social Behavior and Personality*, 28(3), 261-268. <https://dx.doi.org/10.2224/sbp.2000.28.3.261>
- Duru, E., ve Arslan, G. (2014). Evlenmek amacıyla evden kaçan kız ergenler: bir olgubilim çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 36-48.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Yayın.
- Mihçioğur, S., Erbaş, F., & Akın, A. (2010). Çocuk gelinler ve beklenen olumsuz sonuçları. *Sağlık ve Toplum*, 1, 3-12.
- Nour, N. (2006). Health consequences of child marriage in Africa. *Emerging Infectious Diseases*, 12(11), 1644-1649. <https://dx.doi.org/10.3201/eid1211.060510>
- Orçan, M., ve Kar, M. (2008). Türkiye'de erken yaşta yapılan evlilikler ve risk algısı: Bitlis örneği. *Aile ve Toplum*, 4(14), 97-111.
- Otoo-Oyortey, N., ve Pobi, S. (2003). Early marriage and poverty: exploring links and key policy issues. *Gender and Development*, 11(12), 42-51. <https://doi.org/10.1080/741954315>
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Sage Pub.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş*. Siyasal Kitabevi.
- Rutten, S. (2010). Protection of spouses in informal marriages by human rights. *İgitur*, 6(2), 77-92.
- Sarantakos, S. (1993). *Social research*. MacMillian Press Ltd.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi*. Ege Üniversitesi Basımevi.
- Sjöblom, Y. (2006). Leaving home early: passing from girlhood to womanhood. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23(4), 432-457. <https://dx.doi.org/10.1007/s10560-006-0062-9>
- T.C. Aile, ve sosyal hizmetler bakanlığı aile ve toplum hizmetleri genel müdürlüğü. (2016). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*.
- Williams, N. R., Lindsey, E. W., Kurtz, P. D., & Jarvis, S. (2001). From trauma to resiliency: lessons from former runaway and homeless youth. *Journal of Youth Studies*, 4(2), 233-253. <https://doi.org/10.1080/13676260123589>
- Yiğit, T. (2015). *Feminist sosyal hizmet yaklaşımı bağlamında ataerkil ideoloji ve erken evlilikler*. Hacettepe Üniversitesi.
- https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/turkiye_aile_yapisi_ara%C5%9Firmasi_2021.pdf
- <https://www.unicef.org/turkey/media/5256/file/T%C3%BCrkiye'de%20%C3%87ocuk%20ve%20Gen%C3%A7%20N%C3%BCfusun%20Durumunun%20Analizi%202012.pdf>
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

1. Yazar/First author %60,

2. Yazar/Second author %40.

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar atışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).